

С. І. Поворознюк

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ ЕКСПЛІКАЦІЇ АВТОРСЬКОГО НАРАТИВУ В ІСТОРИЧНІЙ МОНОГРАФІЇ ІВАНА ОГІЄНКА «УКРАЇНЬСЬКА ЦЕРКВА ЗА ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ»

У статті досліджено сутність наративу як історично та культурно зумовленого способу осмислення автором світу і презентації індивідуально-авторської моделі певного його аспекту; а також охарактеризовано специфіку та розроблено типологію лексико-семантичних засобів експлікації авторського «Я» в історичній монографії Івана Огієнка «Українська церква за гетьмана Мазепи».

Ключові слова: наратив, авторський наратив, історичний наратив, індивідуально-авторська модель зображуваного, аксіологічна лексика, метафора, порівняння.

Питання вербальної структури оповідного тексту, особливостей позиціонування в ньому автора, що є предметом науки наратології, привертають значну увагу сучасних лінгвістів. Як відомо, основним у наратології є термін «наратив». На цьому етапі розвитку лінгвістики досить повно охарактеризовано поняття наративу, особливості наративної комунікації (Р. Барт [2; 1]), розроблено класифікацію типів автора-нاراتора (Ж. Женетт [5]), визначено теоретичні засади дослідження наративу в сучасній лінгвістичній парадигмі (Є. Новікова [8]), досліджено особливості здійснення наративного аналізу оповідного тексту (О. Селіванова [11], З. Шелковникова [16]), описано основні ознаки та закономірності функціонування історичного наративу (Х. Уайт [15]), а також з'ясовано специфіку наукового оповідного тексту з позицій наратології (Дж. Шімель [19]). Однак, наукових розвідок щодо дослідження специфіки авторського наративу на матеріалі українських наукових праць, зокрема, й наукової спадщини Івана Огієнка, що є важливим для розвитку саме української лінгвістики, досі не було. Це і зумовило необхідність ґрунтовного дослідження обраної теми.

Метою статті є дослідження найбільш продуктивних лексико-семантичних засобів експлікації авторського наративу, зафіксованих в історичній монографії Івана Огієнка «Українська церква за гетьмана Мазепи».

Мета дослідження зумовлює виконання таких завдань: 1) з'ясувати сутність поняття «наратив», «авторський наратив», «історичний наратив»; 2) охарактеризувати типи та функції лексико-семантичних засобів вербалізації авторського «Я» в історичній монографії Івана Огієнка «Українська церква за гетьмана Мазепи».

Поняття «наратив» походить від лат. *narrare*, що означає *оповідь, розповідь*. Р. Барт зазначав, що «оповідь (наратив) долає національні, історичні й культурні бар'єри, вона присутня у світі, як саме життя» [2]. Це поняття характеризується самодостатністю, завершеністю «у вигляді висловлювання (чи тексту), яке містить уже визначені моральні орієнтири чи ціннісні аспекти» [6]. Наративи функціонують у вигляді посередників між особистими та узагальненими діями, тобто вони одночасно є моделями світу і моделями власного «Я» [4, с.38].

Автор (нاراتор) може виявляти себе в тексті оповіді експліцитно (відкрито вербально авторська самопрезентація) або імпліцитно (авторське «Я» експлікується приховано, за допомогою конотованих мовних знаків). «Наратор може володіти яскраво вираженими рисами індивідуальної особистості або ж бути безособовим носієм певної оцінки...» [17, с.71]. Різні варіанти репрезен-

тації авторського «Я» втілилися у класифікації типів наратора, запропонованій Ж. Женеттом: 1) гетеродієгетичний наратор в екстрадієгетичній ситуації (оповідь ведеться від імені автора, який не є персонажем твору); 2) гетеродієгетичний наратор в інтрадієгетичній ситуації (авторська оповідь про події, в яких він не брав участі); 3) гомодієгетичний наратор в екстрадієгетичній ситуації (оповідь ведеться від імені автора-персонажа); 4) гомодієгетичний наратор в інтрадієгетичній ситуації (власна авторська історія) [18, с.332].

До наративних текстів лінгвісти зараховують як твори художнього стилю, так і наукового. Зокрема, на думку Дж. Шімеля, усі наукові праці є наративами, а успіх ученого значною мірою залежить від того, наскільки успішно він здатен донести свої думки до аудиторії [19]. Історичні наукові твори є найбільш придатними для репрезентації наративу, оскільки «на базі одних і тих самих подій може бути «написано» нескінченне число історій, різнити їх будуть пояснювальні конструкції, обрані особистістю як засоби інтерпретації власного досвіду» [3]. Один із найвідоміших теоретиків історичного наративу Хейден Уайт трактував історичний дискурс як вербальну структуру, виражену в наративній формі прозового дискурсу: «Ми не маємо безпосереднього доступу до минулого, а уявлення про нього є результатом різних процесів текстуалізації – пам'яті, усної традиції, писемних свідчень. Саме в цьому сенсі можна твердити, що аналіз історичних реляцій (як тих, що стосуються минулого, так і сучасних) базується на знанні того, що всі вони є різновидом письменництва» [12].

Отже, наратив можна визначити як спосіб осмислення автором світу, репрезентований у вигляді індивідуально-авторської моделі певного його аспекту в формі як художньої, так і наукової оповіді.

Серед наукових текстів найбільш повно розкриваються ідеологічні, суспільні та морально-етичні переконання автора саме в історичних працях, про що свідчить як власне добір фактичного матеріалу, так і ряд мовних засобів, що експлікують авторські оцінки. Однією з таких праць є історична монографія Івана Огієнка «Українська церква за гетьмана Мазепи». Ця наукова робота має досить складну історію написання. Так, початковою науковою розвідкою вченого щодо ролі Івана Мазепи у становленні та функціонуванні української церкви була його історична праця «Приєднання церкви Української до Московської», видана у Вінніпезі 1948 року. Поданий науковцем матеріал був сприйнятий неоднозначно тогочасною українською інтелігенцією, зокрема, представниками української діаспори в Канаді, оскільки діяльність гетьмана Івана Мазепи трактувалася в ньому, як зрадницька. Як зазначає М. Тимошок, найгострішою реакцією на цей твір І. Огієнка була праця історика Ореста Купранця «Виклятий гетьман Мазепа» [14]: «Дивно вражає, що ще сьогодні православний українець, і то митрополит Української православної церкви, так зневажливо й необ'єктивно висловлюється про гетьмана Мазепу і мало що не виправдовує російської анатемі. Та участь І. Мазепи у виборах митр. Гедсона не була така, як її представив І. Огієнко. Українську церкву передали Москві не гетьманський осавул І. Мазепа чи козацька старшина, але такі наше «малоросійське духовенство», бо воно, як каже сам Іларіон-Огієнко на іншому місці своєї брошури, «в своїй масі тягло до Московії». Отже, винуватити І. Мазепу і в запроданню рідної церкви – це грубе фальшування історії, потрібне хіба тим, що з якихось нерозгаданих причин недолюблюють Івана Мазепу» [7, с.27-28]. А оскільки Іван Огієнко мав намір долучити цю суперечливу працю до майбутньої історичної монографії «Українська церква за гетьмана Івана Мазепи», то робота над нею тимчасово була призупинена. Сама ж монографія, за задумом автора, мала складатися з двох частин із розділами: біографічної («Гетьман Іван

Мазепа») та тематичної («Мазепа як церковний меценат»). Однак, як зазначає М. Тимошик, «жоден з розділів цих частин не є викінченим. Загальна критична настанова автора щодо так званої промосковської політики гетьмана, яка відчутна в першій частині твору, ніби нівелюється колосальним позитивним зарядом другої частини, де своєрідними штрихами означена діяльність І. Мазепи як будівничого не лише українських храмів, а й Української держави» [14]. Ця наукова праця не була надрукована за життя письменника, вона залишилася у рукописному варіанті, а побачила світ аж у 2003 році.

В історичній монографії Івана Огієнка «Українська церква за гетьмана Мазепи» авторське «Я» реалізується у вигляді гетеродістетичного наративу в інтрадістетичній ситуації, що виявляється імпліцитно відповідно до вимог наукового тексту. Бінарність авторського ставлення до історичної постаті Івана Мазепи репрезентована у аналізованій праці як інформативно, за допомогою дібраних автором історичних фактів, так і через вербальні засоби, що проєктують авторську оцінку поданого історичного масиву, зокрема, лексико-семантичні одиниці мови. Оцінка як семантичний компонент слова – це закріплене у семантичній структурі слова оцінне значення, яке виражає ставлення мовного колективу або окремого індивіда до співвіднесеного зі словом поняття або предмета за схемою «добре» / «погане», «схвальне» / «несхвальне», «позитивне» / «негативне», «корисне» / «шкідливе» тощо [10, с.66]. Оцінка є засобом вираження інформації про певну цінність предметів та явищ з погляду відповідності чи невідповідності вимогам, інтересам, смакам мовця, передає його ціннісне ставлення, має об'єктивно-суб'єктивний характер, тобто втілює суб'єктивні уявлення про об'єктивний світ, і залежить від часу, в який вона створюється, автора мовлення, що висловлює через оцінку свої думки, почуття, смаки, соціально детермінованих норм, світосприйняття, світовідчуття, соціальних інтересів, моди, престижу тощо [10, с.61].

Найбільш продуктивним лексичним матеріалом, що репрезентує авторський наратив на матеріалі аналізованої монографії Івана Огієнка, є аксіологічно марковані одиниці, серед яких значну групу становлять іменникові лексеми. Ці мовні одиниці виражають різні типи авторської оцінки повідомлюваного, яка стосується ідеологічного, соціального, раціонального, культурно-естетичного та морально-етичного аспектів відображення фактів історичної реальності. Так, найчастіше авторське «Я» в аналізованій науковій розвідці продукує ідеологічну оцінку переважно з негативним семантичним полюсом: *Чи Мазепа скинув Самоїловича? Частина вчених відповідає «так» і ставить це йому в вину, підкреслюючи інтриганство й москвофільство Мазепи* [9, с.29]; *Чи був Мазепа москвофілом, чи тільки дипломатично вдавав з себе такого, трудно на це відповісти. Але одне ясне й певне: гетьман вірно служив царю Петрові й заслужував у нього найвищі нагороди* [9, с.41]; *Руїнувалася Україна й від москалів – і то найдошкульніше* [9, с.33]; *Скрізь шукали мазепинців і цар видав наказ: не тратити дорогого часу на формальности та на листування – відразу нищити мазепинство з коренем...* [9, с.90]; *Цар Петро тільки шукав мазепинців серед духовенства та не знаходив їх* [9, с.90].

Разом з тим прихильне авторське ставлення до історичної постаті Івана Мазепи есплікується в монографії лексичними знаками ідеологічної оцінки з позитивною семантикою. При чому ідеологічно-марковані лексеми інтенсифікують ступінь своєї прагматичної сили за допомогою контактного зв'язку з емоційно-оцінними словами: *Безумовно, Мазепа був найвидатніший політик і дипломат свого часу* [9, с.47]; *Меткий, активний та зібний, він (Мазепа) був би найвидатнішою людиною, коли б тільки міг вільно працювати для своєї Батьківщини* [9, с.47].

Соціальна оцінка позитивного полюсу формується в досліджуваному матеріалі через виявлення поважного авторського ставлення до українського козацтва,

причому інтенсивність позитивнооцінного значення лексем підвищується шляхом використання синонімічного ряду *козаки – січовики – запорожці*: *Але життя не можна спинити, і Правобережжя, хоч і дуже поволі, але почало таки відживати. Польща потребувала козацтва* [9, с.33]; *За часу Мазепи Запорозька Січ увесь час була проти нього, пристаючи то до татар, а то й до поляків, бо була проти московської лінії гетьмана. Правда, січовики ніколи не були постійні в своїх переконаннях і часто змінювали їх на зовсім протилежні* [9, с.33]; *З наказу Москви гетьман Мазепа почав 1688 року ставити в степах над річкою Самарою «городки»-фортеці й заселювати їх утікачами-правобережцями. Запорозці прийняли це як боротьбу з ними і весь час були проти Мазепи* [9, с.35].

Іменникові лексеми-репрезентанти соціальної оцінки, зафіксовані в науковій розвідці «Українська церква за гетьмана Мазепи», також виражають протиставлення за критерієм «свій» / «чужий», при чому «свій» завжди має позитивну семантику, а «чужий» – негативну, що відповідає як ціннісній шкалі українського суспільства, так і авторським світоглядним та життєвим орієнтирам: *Року 1702-го кошовий Січі Гордієнко вичитував Мазепі: «Такого небажаного гетьмана ще не було в нас. Перше був єси нам батьком, а тепер вітчизном»* [9, с.40]; *Польське виховання при королівському дворі наклало на Мазепу ознаки великопанські, які позосталися з ним на ціле життя і в його поведенні, і в його ідеології. Демократичне козацтво на ці ознаки дивилося скося й з підозрою, і на Мазепу тихо говорили: лях! В Україні це означало «зайда»* [9, с.27]; *Як тільки Мазепа став гетьманом, на нього зараз же посипались у Москву чи до воевод безліч доносів, які не спинялися весь час його гетьманування. І в усіх доносах червоною ниткою було одне: Мазепа-лях задумує завести унію в Україні* [9, с.48].

До цієї групи належать і зафіксовані зразки негативно маркованих лексем, які у контексті набувають позитивного аксіологічного забарвлення. Наприклад, слово **сірома** у семантиці має негативний компонент, однак у авторському наративі Івана Огієнка вживається з конотацією співчуття, співпереживання: *Звичайно, обав Мазепа і за сірому, часом боронячи її від визиску й утиску нового панства, але це було мале – міцного заступництва за козацтво та селянство не видно було* [9, с. 35].

Імпліцитна самопрезентація авторського «Я» в аналізованій праці Івана Огієнка частково експлікується через лексико-семантичні знаки раціональної оцінки у вигляді опозиції «добре» / «погано»: *Власне, найбільшим нещастям гетьманування Івана Мазепи було повне і тепер уже остаточне роз'єднання українського панства з українським народом – поміж ними була викопана прірва, яка вже ніколи не засипалася* [9, с.36].

Серед іменникових лексем-експлікантів авторського наративу в аналізованому матеріалі зафіксовано й одиниці, що виражають схвальне авторське ставлення Івана Огієнка до культурницької діяльності Івана Мазепи, а отже, є знаками культурно-естетичної оцінки: *Справді висока освіта й любов до неї зробили з Мазепи щирою мецената культури й освіти свого часу, і таким він і увійшов до історії* [9, с.47]; *Справді, гетьман Мазепа все своє життя не переставав бути церковним меценатом – його будівля нових церков, направа старих, багаті дарунки або вклади церквам ніколи не спинялися* [9, с.54]; *Переказ цей дуже цікавий, бо він свідчить, що духовенство не втрачало пошани до Мазепи, як гетьмана, будівничого церков і все-таки молилося за нього* [9, с.58].

Лексико-семантичні знаки морально-етичної оцінки експлікують систему авторських соціально та індивідуально зумовлених моральних засад, в результаті проекції яких на поведінкові та діяльнісні характеристики Івана

Мазепи, формується їхня позитивна чи негативна семантика: *Мазепа сам не додержувався чесотної етики, легко зрадив і Дорошенкові, і Самойловичеві, а, скинувши останнього, заволодів і великим його маєтком* [9, с.95].

Авторський наратив у історичній монографії Івана Огієнка «Українська церква за гетьмана Мазепи» експлікується не тільки іменниковими лексемами, а й дієслівними. Однак, дієслова набувають функцій репрезентативу авторського «Я» переважно у конструкціях «емоційно-оцінний прислівник + дієслово», в яких вжиті автором прислівники конкретизують і підкреслюють значення дієслівних лексем, «перетворюють їх на експресивні факти мовлення» [13, с.259]: *Мазепа підступно запросив Палія до себе, арештував і видав Москві* [9, с.35]; *Богуславський полковник Самуель правдиво говорив польському посланцеві, коли велися переговори із Семеном Палієм: «Ми тоді тільки будемо вгодні королеві й Речі Посполитій, коли в нас по всій Україні від Дніпра до Дністра й угору до річки Случі не буде лядської ноги»* [9, с.42]; *Мазепа ґрунтовно перебудував Київську академію своїм коштом 1704 року* [9, с.76].

Виразними лексико-семантичними засобами експлікації авторського «Я» в історичному наративі є тропи. Х. Уайт зазначав, що «текст опирається на тропічну структуру, яка є пре-когнітивна, пре-критична й існує у свідомості історика, перш ніж постане твір. Тропи мають, на його думку, архетипальну натуру, є первісними по відношенню до функціонуючих на різних рівнях твору способів роз'яснення. Вони відіграють найважливішу роль у процесі «префігурації історичного поля» і вирішують питання селекції полів, котрі історик відбирає, щоб збудувати фактографічний сюжет» [12]. Виявити авторське емоційно-оцінне ставлення до викладених ним фактів у історичній розвідці І. Огієнка «Українська церква за гетьмана Мазепи» дозволяє використання таких тропічних засобів, як порівняння, метафори та епітети.

Закріплені в монографії порівняння сприяють розширенню семантико-асоціативних меж контексту, і описувана історична реалія сприймається через призму оцінно-відчуттєвої індивідуальності автора. Такими є, наприклад, порівняльні конструкції, в яких чітко виразне розкриття негативних суспільних явищ і процесів пов'язане з порівнянням, в основі якого лежить оцінка природних реалій і типів ландшафту, з яким порівнюється об'єкт мовлення: *На цей час Правобережна Україна була обернена в мертве пустелю* [9, с.31].

Неповторно-індивідуальному оформленню аналізованого історичного наративу сприяє вживання авторських порівняльних семантичних конструкцій, які на основі аксіологічної лексеми формують новий стилістичний і семантичний потенціал лексики: *У руках поляків позосталося тільки саме Полісся, цебто північна Київщина та західна Волинь, а все на південь і на південний захід було без населення. І в цій новітній пустелі було тільки два острови – це міста Немуриів та Біла Церква, що не були поруїновані остаточно, і в них ще жили мешканці* [9, с.31].

Метафоричні конструкції експлікують в аналізованому матеріалі насамперед ставлення автора до реалій історичного та суспільного життя України за часів гетьмана Івана Мазепи, сприяють створенню переконливого, пропагандного характеру історичного наративу Івана Огієнка: *Звістка про арешт гетьмана Самойловича і про Коломацьку раду, що обрала нового гетьмана, «ляха», скоро запалила всю Україну* [9, с.31]; *Уже саме це «обрання» Мазепи не ворожило добра й спокою Україні, яка з 1648 року, з часу повстання Богдана Хмельницького, стояла в огні* [9, с.31]; *Слава про Палія неслася по всій Україні, а це сильно не подобалося Мазепі* [9, с.43].

Продуктивними засобами експлікації авторського наративу в аналізованій праці є й епітети-презентанти ідейно-емоційної авторської оцінки діяльності

гетьмана Мазепи, що переважно характеризувався семантикою несхвалення та осуду: *Коли на останку Мазепа закликав народ виступити з ним проти Москви, навчений покірності народ не зрозумів його й не послухався. І не виступив. Це був логічний вислід глибокої «татарської дипломатії» Мазепи [9, с.41]; Оцією безнаціональної церковної політикою й пояснюється те, що коли цар Петро в листопаді 1708 року свідомість усіх своїм манифестом про «зраду» гетьмана, то духовенство легко відкинулося від Мазепи й прокляло його [9, с.91].*

Отже, індивідуально-авторська модель трактування українських історичних реалій за часів гетьманування Івана Мазепи, запропонована в історичній монографії Івана Огієнка «Українська церква за гетьмана Мазепи», спрямована на розкриття системи авторських життєвих і світоглядних настанов і здійснює інформативний та емоційно-оцінний вплив на реципієнта. Основними засобами експлікації аналізованого авторського наративу є оцінна іменникова та дієслівна лексика, зокрема, її ідеологічний, соціальний, раціональний, культурно-естетичний та емоційно-оцінний сегменти, а також такі засоби авторської індивідуалізації в наративному тексті, як епітети, порівняльні та метафоричні конструкції. Перспективність подальших досліджень полягає у необхідності детальнішого вивчення засобів експлікації авторського «Я» у художніх і публіцистичних працях Івана Огієнка.

Список використаних джерел:

1. Барт Р. Введение в структурный анализ повествовательных текстов / [Р. Барт ; перевод Г. Косикова] // Зарубежная эстетика и теория литературы XIX-XX вв.: Трактаты, статьи, эссе. – М. : МГУ, 1987. – 512 с.
2. Барт Р. Семиотика. Поэтика: Избранные работы / Р. Барт. – М. : Прогресс – Универсус, 1994. – 616 с.
3. Березко І.В. Наратив майбутнього як складова автонаративу та його місце у структурі розуміння та інтерпретації власного досвіду особистості [Електронний ресурс] / І.В. Березко // Актуальні проблеми психології. Психологічна герменевтика. – 2016. – №6 (2). – С. 90-105. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1797>.
4. Брокмейер И. Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы / И. Брокмейер, Р. Харраре // Вопросы философии. – 2000. – №3. – С. 29-42.
5. Женетт Ж. Фигуры : в 2 т. / Жерар Женетт. – М. : Изд-во Сабашниковых, 1998. – 944 с.
6. Ісак Н.Ю. Наратив як засіб ідентифікації особи [Електронний ресурс] / Н.Ю. Ісак // Мультиверсум. Філософський альманах. – К. : Центр духовної культури. – 2006. – №52. – Режим доступу: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_52/Issak.htm.
7. Купранець О. Виклятий гетьман Мазепа / О. Купранець. – Торонто, 1958. – 28 с.
8. Новікова Є.С. Теоретичні підвалини дослідження наративу в сучасній лінгвістичній парадигмі / Є.С. Новікова // Вісник ХНУ. Серія «Лінгвістика і лексикологія». – 2010. – №928. – С. 186-191.
9. Огієнко Іван (Митрополит Іларіон). Розп'ятий Мазепа / Іван Огієнко (Митрополит Іларіон) ; [упоряд., авт. передмови і коментарів М.С. Тимошик]. – К. : Наша культура і наука, 2003. – 348 с.
10. Равлюк С.І. Аксіологічна лексика і фразеологія художньо-публіцистичних виступів 90-х років ХХ століття : дис. ... канд. філолог. наук : спец. : 10.02.01 «Українська мова» / С.І. Равлюк. – К., 2003. – 209 с.
11. Селіванова О. Методи дослідження тексту в сучасній лінгвістиці [Електронний ресурс] / О. Селіванова. – Режим доступу: www.selivanova.net.
12. Соболь В. Сучасна наратологічна теорія та репрезентація історіографії [Електронний ресурс] / В. Соболь. – Режим доступу: www.ruthenia.info/txt/donvisn/t1/12.html.
13. Сучасна українська літературна мова: стилістика / [за заг. ред. акад. АН УРСР І.К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1973. – 588 с.

14. Тимошик М. Еволюція творення образу Івана Мазепи у працях Івана Огієнка [Електронний ресурс] / М. Тимошик. – Режим доступу: journal.lib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1212.
15. Уайт Х. Метаистория: Историческое воображение в Европе XIX века / Х. Уайт. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2002. – 528 с.
16. Шелковникова З.Б. Нарративний поворот у лінгвістиці / З.Б. Шелковникова // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. – 2013. – С. 195-200.
17. Шмид В. Нарратология / Вольф Шмид. – М. : Языки славянской культуры, 2003. – 312 с.
18. Genette G. Figures III / G. Genette. – P. : Seuil, Points, 1972. – 368 p.
19. Schimel J. Writing Science / Joshua Schimel. – Oxford : Oxford University Press, 2012. – 221 p.

In the article the essence of the narrative was studied: as a historically and culturally conditioned way of author's understanding of the world and also as a way of individual author's model of presentation of the world. As well the specific of lexical and semantic of author's image explication in Ivan Ohiienko's historical monograph «Ukrainian church at the hetman Mazepa's time» was described; their typology was worked out.

Key words: narrative, author's narrative, historical narrative, author's individual model of depiction, axiological vocabulary, metaphor, comparison.

Отримано: 16.01.2017 р.

УДК 82-3+821.161.2

Я. О. Поліщук

Київський університет імені Бориса Грінченка

УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕЯ (на прикладі творчого досвіду Михайла Коцюбинського)

Автор аналізує внесок видатного письменника Михайла Коцюбинського (1864-1913) в розвиток української ідеї. Письменник жив і працював у к. ХІХ – на поч. ХХ ст., тобто в переломний період розвитку національного руху. Він пройшов знаменні етапи еволюції – від народництва до модернізму та європеїзму. М. Коцюбинський був одним з тим поступових діячів, які прагнули забезпечити широку модернізацію українського руху, розуміли роль у ньому молоді інтелігенції. Його громадянська діяльність та літературна творчість є добрим прикладом такої далекоглядної позиції.

Ключові слова: письменник, національна культура, література, політика, європейська ідея, модернізм.

Ідея Європи в різні часи переживала різні стани розвитку: вона то зміцнювалась і виступала геополітичною доктриною багатьох держав, що творили солідарну позицію в питаннях розвитку суспільства й цивілізації загалом, то, навпаки, зазнавала поразки, перетворюючись на маргінальну ідею політичних теорій. Для нашої епохи ідея Європи є, поза сумнівом, однією з найбільш вагомих та популярних. Справа не тільки в тому, що саме європейський континент упродовж ХІХ-ХХ століть найактивніше розвивався та запропонував світові найбільш ефективні моделі цивілізації. Європа набула також неоціненного досвіду щодо вироблення засад співіснування різних суспільних, релігійних культурних ідентичностей, і цей досвід на сьогодні є найвищою мірою запотребований у світі.